

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

PROBLEMS OF QUALIFICATION OF REMOVAL OR DAMAGE OF ANYONE'S MONEY BY A SUBJECT

Максимів О.Д., к.ю.н.,
старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
та оперативно-розшукової діяльності
Прикарпатський факультет (м. Івано-Франківськ)
Національної академії внутрішніх справ

Угрин Ж.П., курсант IV курсу
Прикарпатський факультет (м. Івано-Франківськ)
Національної академії внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню проблем кваліфікації умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, висвітленню окремих пропозицій та їх врахування у процесі встановлення кримінальної відповідальності. Проблемним є питання неоднакового застосування норм Кримінального кодексу щодо відповідальності за знищення або пошкодження чужого майна шляхом підпалу, з позиції теорії кримінального права та практики його застосування, а саме необхідності чи відсутності встановлення шкоди у великих розмірах як ознаки кваліфікуючого складу злочину.

Ключові слова: злочин, умисне знищення або пошкодження майна, кваліфікуючі ознаки, підпал, великий розмір шкоди.

Статья посвящена исследованию проблем квалификации умышленного уничтожения или повреждения имущества путем поджога и высказыванию отдельных предложений, а также их учету при установлении уголовной ответственности. Проблемным является вопрос неодинакового применения норм Уголовного кодекса об ответственности за уничтожение или повреждение чужого имущества путем поджога, с позиции теории уголовного права и практики его применения, а именно необходимости или отсутствия установления ущерба в крупных размерах, как признаки квалифицирующего состава.

Ключевые слова: преступление, преднамеренное уничтожение или повреждение имущества, квалифицирующие признаки, поджог, большой размер ущерба.

The article is devoted to the study of the problems of qualification of deliberate destruction or damage to property by arson, in relation to their account at establishment of criminal responsibility. Problem is the issue of unequal application of the norms of the Criminal Code in respect of liability for the destruction or damage of someone else's property by arson, from the standpoint of the theory of criminal law and the practice of its application. Namely, the need or the absence of damage detection in large quantities, as signs of qualifying composition.

The author considers two positions. The first is the need for the presence of such elements as the deliberate destruction or damage to another's property by burning, which caused damage in large quantities. And the second, the presence of only deliberate destruction or damage to someone else's property by arson without causing harm in large quantities. Proceeding from the positions which are relevant both in the science of criminal law and the practice of its application, the author in the article supports the second position. Namely, based on the increased social danger of the method of arson, the author believes that the consequence of such a harm is not a mandatory feature of the investigated crime. The article proposes to make changes to the disposition of the relevant norm of the Criminal Code of Ukraine. In the article, the author proposes to make changes to the disposition of the relevant norm of the Criminal Code of Ukraine, which eliminates the differences in its application.

Key words: crime, intentional destruction of or damage to property, indicia, arson, large amount of damage.

Актуальність досліджуваної проблематики полягає в необхідності з'ясування правил здійснення кримінально-правової кваліфікації умисного знищення чи пошкодження майна шляхом підпалу за відсутності шкоди у великих розмірах. Частково це питання свого часу досліджували такі вчені, як І.Г. Богатирьов, Р.О. Боднарчук, І.Б. Газдайка-Василишин, С.А. Миронюк, В.О. Навроцький, А.В. Савченко тощо. Та однакового застосування норм закону досі немає, підтвердженням чого є судова практика, що використовуватиметься в статті.

Метою статті є пошук вирішення проблеми визначення впливу розміру завданої шкоди в результаті вчинення умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу на кваліфікацію такого діяння.

Одним із завдань правової держави є забезпечення рівного захисту усіх форм власності від усіх видів протиправних посягань, визначення ефективних механізмів охорони прав власників, у тому числі шляхом застосування заходів кримінально-правового впливу. Саме ст. 194 КК України ставить під захист суспільні відносини, що складаються з приводу майна і юридично виражені у праві володіти, користуватися і розпоряджатися цим майном. Доречно обсяг об'єкта посягання, зазначеного складу злочину, збільшує І.Б. Газдайка-Василишин, додаючи до нього

«обов'язок інших осіб (не власників) сприймати вказане право як належне і не перешкоджати його здійсненню» [3, с. 5].

За своєю конструкцією склад злочину, передбачений ст. 194 КК України, є матеріальним, тобто обов'язковими ознаками його об'єктивної сторони є:

- 1) суспільно-небезпечне діяння, що виражається у знищенні або пошкодженні чужого майна;
- 2) суспільно-небезпечний наслідок – заподіяння цим діянням шкоди у великих розмірах;
- 3) причинний зв'язок між діянням та заподіяною шкодою.

Оскільки основний склад злочину є матеріальним, то з моменту настання шкоди у великих розмірах злочин, передбачений ч. 1 ст. 194 КК України, вважається закінченим.

Основний склад злочину є базовим для конструювання всіх інших видів складів злочину, що виділяються за ступенем суспільної небезпеки. Склади злочинів, які передбачають більш небезпечні посягання – кваліфіковані чи особливо кваліфіковані, – обов'язково містять ознаки основного складу цього ж злочину. Відповідні складі злочинів конструюються законодавцем шляхом вказівки на додаткові (до тих, які є в основному складі злочину)

ознаки. Такі додаткові ознаки або є взагалі новими для певного злочину, відсутніми в основному складі, або ж по-новому характеризують зміст ознак, що наявні і в основному складі [7, с. 448].

З огляду на це загальноприйняте правило виходить, що діяння, спрямоване на знищення або пошкодження чужого майна шляхом підпалу, передбачене ч. 2 ст. 194 КК, має місце лише за наявності обов'язкових ознак основного складу злочину, передбаченого ч. 1 цієї статті, і додаткової (кваліфікованої) ознаки – способу підпалу. Таким чином, можна стверджувати, що за ч. 2 ст. 194 КК варто кваліфікувати діяння, яке з об'єктивної сторони має містити такі ознаки:

- 1) суспільно небезпечне діяння, яке полягає у знищенні або пошкодженні чужого для винного майна;
- 2) наслідки у вигляді шкоди у великих розмірах;
- 3) причинний зв'язок між вказаними діями та наслідками;
- 4) вчинення таких дій шляхом підпалу.

У науковій літературі виділяють два види заподіяної шкоди – моральну та матеріальну. Наслідком умисного знищення або пошкодження чужого майна є заподіяння матеріальної шкоди, яка, своєю чергою, поділяється на реальну шкоду та шкоду у формі втраченої вигоди (неотриманих доходів).

Одні вважають, що у разі визначення умисного знищення чи пошкодження чужого майна мають враховуватись лише реальні матеріальні збитки, упущена вигода до уваги братися не має. Водночас інші підтримують позицію щодо необхідності врахування під час визначення шкоди у великих розмірах у разі вчинення умисного знищення або пошкодження чужого майна не лише реальної шкоди, але й утраченої вигоди (неотриманого прибутку) [6, с. 169]. Для вирішення цього питання варто виходити з туманення, передбаченого п. 27 Постанови Пленуму Верховного Суду України, яка скеровує для встановлення змісту шкоди у великих розмірах до примітки ст. 185 КК України. Згідно із цією приміткою у ст. 194 КК у великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину [5]. Таким чином, як видається, законодавець вказує на реальну суму спричиненої матеріальної шкоди.

У науці кримінального права обґрунтовується і інша думка, згідно з якою кваліфікований склад злочину передбачений ч. 2 ст. 194 КК вважається закінченим і без наявності наслідків, передбачених в основному складі [4, с. 111]. Тобто умисне знищення або пошкодження майна, вчинене шляхом підпалу, визнається закінченим злочиним із моменту заподіяння будь-якої майнової шкоди, незалежно від її розміру. Така позиція неодноразово використовувалась і у судовій практиці.

Так, доволі цікавим є Вирок Тетіївського районного суду Київської області від 07.03.2014 р., який визнав невинуватим Особу 1 та виправдав його за ч. 2 ст. 194 КК України за недоведеністю вчинення ним кримінального правопорушення, мотивуючи тим, що заподіяна умисним знищенням майна шкода не є великим розміром. На цей вирок прокурором була подана апеляційна скарга, в якій він просить вирок суду першої інстанції скасувати у зв'язку з неправильним застосуванням Закону України про кримінальну відповідальність, обґрунтовуючи, що умисне знищення чужого майна шляхом підпалу є одним із складів злочинів, що передбачений ч. 2 ст. 194 КК України, і для цього складу злочину не є обов'язковою ознакою заподіяння шкоди у великих або особливо великих розмірах. Як наслідок, колегія суддів судової палати з розгляду кримінальних справ апеляційного суду Київської області дійшла висновку, що кримінальна відповідальність за ч. 2 ст. 194 КК України настає за умисне знищення чужого

майна, тобто дії, передбачені ч. 1 цієї статті, шляхом підпалу, і для складу злочину не вимагається наслідків заподіяння майнової шкоди у великих розмірах. Тому, на їх думку, суд першої інстанції безпідставно виправдав обвинуваченого за ч. 2 ст. 194 КК із підстав відсутності факту заподіяння майнової шкоди у великому розмірі і ухвалив вирок Тетіївського районного суду Київської області від 07.03.2014 р. та призначити по кримінальному провадженню новий розгляд [10; 2].

Також Вироком Лановецького районного суду Тернопільської області визнано винною Особу 1 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 194 КК України за те, що він у кілька епізодів знищував чуже майно, загальна сума заподіяних збитків становила 35 500 грн. Оскільки злочин було вчинено у 2015 р., варто вирахувати майнову шкоду у великих розмірах, яка є обов'язковою ознакою умисного знищення або пошкодження чужого майна. Ця сума дорівнює 152 250 грн. Як бачимо, незважаючи на недостатність необхідної суми заподіяних збитків, суд визнав винною Особу 1 у вчиненні кримінального правопорушення за ч. 2 ст. 194 КК України – знищення чужого майна шляхом підпалу [1].

Як бачимо, судова практика спрямована на притягнення до кримінальної відповідальності осіб за знищення чи пошкодження чужого майна шляхом підпалу (ч. 2 ст. 194 КК України), з огляду на суспільну небезпечність способу вчинення таких злочинів, а не врахування наявності заподіяної шкоди у великих розмірах, що є обов'язковою ознакою основного складу злочину. Така позиція відповідає вимозі, передбаченій ППВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» № 10 від 06.11.2009 р., де вказано, що зазначені в ст. 194 КК України способи повинні мати загальнонебезпечний характер, а спосіб підпалу у 99 випадках саме таким і є.

Переглядаючи судові вирокі, дійшли висновку, що вогонь є об'єктом підвищеної небезпеки: незважаючи на підпал конкретного майна, завжди можуть мати місце обставини зі сторони природи, наприклад, здійнявся вітер і вогонь перенісся на інші предмети чи навіть місця перебування людей; палаюча балка впала на сусідній паркан, від чого він загорівся, а за ним і інші речі, підпал яких не охоплювався умислом винного. Тому сам факт наявності способу підпалу для знищення чи пошкодження майна свідчить про підвищену суспільну небезпечність злочинного діяння та можливість спричинення шкоди чи настання, які не охоплювались умислом винного.

Існування таких позицій у науці і практиці вимагає вирішення питання: «А чи потрібен суспільно-небезпечний наслідок у вигляді заподіяння шкоди у великих розмірах для кваліфікації злочинного діяння за ч. 2 ст. 194 КК – як умисне знищення чи пошкодження майна шляхом підпалу (це, своєю чергою, стосується й інших кваліфікованих ознак, як-от шляхом вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, спричинення загибелі людей або інших тяжких наслідків)?»

У ч. 2 ст. 194 КК законодавець формулює диспозицію статті, не конкретизуючи її, використовуючи лише словосполучення «те саме діяння» і далі вказує на спосіб вчинення такого діяння (шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом) і можливі наслідки у виді спричинення загибелі людей або інших тяжких наслідків.

І.Б. Газдайка-Василишин у своїй дисертації обґрунтовує положення, згідно з яким за чинною редакцією ст. 194 КК не можуть бути кваліфіковані випадки умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, якщо внаслідок їх вчинення не заподіяно шкоду у великих розмірах. Залежно від спрямованості умислу винного (якщо ним охоплювалась можливість настання таких наслідків, але наслідки не настали з причин, що не залежали від його

волі), такі дії мають кваліфікуватись як замах на вчинення злочину – за ч. 2 або 3 ст. 15 та ч. 2 ст. 194 КК [3, с. 9].

Власні міркування щодо вирішення поставленої проблеми зводяться до такого:

1. Підхід досудової та судової практики до визнання наявності ознак складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 194 КК України, знищення або пошкодження чужого майна шляхом підпалу (також інших кваліфікуючих ознак, передбачених цією частиною статті) та відсутності такої ознаки, як заподіяння шкоди у великих розмірах, що є обов'язковою ознакою основного складу злочину, вважати виправданим. Сам факт використання вогню є підставою вважати це діяння як таке, що вчинене способом, який має загально небезпечний характер та ставить під загрозу спричинення шкоди і іншим об'єктам

кримінально-правової охорони. Так, наприклад, під час підпалу нежитлового приміщення завжди є вірогідність зміни напрямку вітру, що, зрештою, може призвести і до перенесення вогню на інше майно або навіть на людей, які в ньому перебувають. А винна особа не в змозі передбачити усі можливі обставини природи.

2. Вважається за необхідне з метою усунення розбіжностей між нормою закону та практикою її застосування внести зміни у диспозицію ч. 2 ст. 194 КК України шляхом її конкретизації і викласти в такій редакції: «Умисне знищення чи пошкодження чужого майна, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загально небезпечним способом, або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вирок Лановецького районного суду Тернопільської області від 06.04.2016 року. Справа № 602/1304/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review602130415/>
2. Вирок Тетіївського районного суду Київської області від 07.03.2014 року. Справа № № 380/282/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review37513585>
3. Газдайка-Василишин І.Б. Некорисливі злочини проти власності за Кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.08. Львів, 2011. 19 с.
4. Газдайка-Василишин І.Б., Шикор В.Я. Кримінально-правова характеристика підпалів транспортних засобів. *Митна справа*. 2015. № 1 (97).5. С. 106–117.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Миронюк С.А. Завдана шкода як оціночна категорія умисного знищення та пошкодження чужого майна. *Право і суспільство*. 2011. № 6. С. 168–172.
7. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ, 2009. 491 с.
9. Про судову практику про злочини проти власності : Постанова від 06.11.2009 р. № 10 / Пленум Верховного Суду України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>.
10. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ апеляційного суду Київської області від 24.12.2014 р. Справа № № 380/282/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review46230001>.

УДК 343.823

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ПРАЦІ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА КОНТРАГЕНТСЬКИХ ОБ'ЄКТАХ

FEATURES OF ENGAGEMENT TO WORK CONDEMNED TO DEPRIVATION OF LIBERTY ON THE COUNTERAGENT OBJECT

Мацієвська І.Б., студентка V курсу

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті висвітлено основні аспекти залучення засуджених до позбавлення волі осіб до праці та реалізації ними цього права. Розглядаються як національні, так і міжнародні нормативно-правові акти стосовно положень про працю таких осіб. Проаналізовано такий вид працевлаштування засуджених до позбавлення волі, як праця на контрагентських об'єктах, із наведенням таких прикладів. Окреслено можливі шляхи вирішення наявних проблем із залученням осіб до праці на контрагентських об'єктах під час відбування ними покарання в установах виконання покарань закритого типу.

Ключові слова: засуджений, право на працю, обов'язок працювати, праця засуджених до позбавлення волі, контрагентський об'єкт, установа виконання покарань.

В статье отражены основные аспекты привлечения к труду осужденных к лишению свободы и реализации ими этого права. Рассматриваются как национальные, так и международные нормативно-правовые акты относительно положений о труде таких лиц. Проанализирован такой вид трудоустройства осужденных к лишению свободы, как работа на контрагентских объектах, с приведением таких примеров. Определены возможные пути решения существующих проблем с привлечением к труду на контрагентских объектах осужденных лиц во время отбывания наказания в учреждениях исполнения наказаний закрытого типа.

Ключевые слова: осужденный, право на труд, обязанность труда, труд осужденных в исправительных учреждениях, контрагентский объект, учреждение исполнения наказаний.

The article highlights the main aspects of the involving convicted person to deprivation of liberty to work and realization this right. It is marked that labour of convict to imprisonment is not a duty if only they do not have debt obligations after executive folias. There are considered both national and international normative legal acts concerning labor regulations of such persons. In relation to the last, for example, there are the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the International Covenant on Civil and Political Rights, the United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules, the European Prison Rules).